

Jakelussa mainitut

LAPSILLE HAITALLISET TELEVISIO-OHJELMAT

Viestintävirasto on tehnyt televisiotoimintaan liittyvien lastensuojelukäytäntöjen toimivuutta koskevan selvityksen. Selvitystä varten teetettiin haastattelututkimus alle 16-vuotiaiden lasten vanhempien keskuudessa ja järjestettiin kuulemistilaisuus lastensuojelujärjestöille ja mediakasvatuksen kanssa tekemisissä oleville tahoille. Lisäksi kartoitettiin aihetta koskevaa akateemista tutkimusta ja muiden EU-jäsenmaiden käytäntöjä lasten suojelemiseksi haitallisilta televisio-ohjelmilta.

Lainsäädäntö

Viestintävirasto valvoo televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain (744/1998) 35 §:n nojalla kyseisen lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista.

Lain 19 §:ssä (muutettuna 778/2000) säädetään lapsille haitallisten ohjelmien sijoittelusta ohjelmistoon ja tällaisista ohjelmista varoittamisesta. Kyseisessä pykälässä televisiotoiminnan harjoittajat veloitetaan huolehtimaan siitä, että televisio-ohjelmat, jotka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla ovat omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen, lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia. Lisäksi pykälässä säädetään, että tällaisia ohjelmia lähetettäessä on huolehdittava siitä, että ohjelmien haitallisuudesta ilmoitetaan ennen ohjelman lähettämistä.

Televisioyhtiöiden sopimus itsesääntelykeinoista

Valtakunnallisen televisiotoiminnan harjoittajat ovat lain voimaan tullessa vuoden 1999 alussa tehneet kirjallisen sopimuksen, jossa ne lupaavat noudattaa yhtenäistä käytäntöä lapsille haitallisten ohjelmien sijoittelussa ja niistä varoittamisessa. Sopimuksen mukaan yhtiöt luokittelevat ohjelmansa lapsille sopiviin ja lapsille sopimattomiin ohjelmiin. Alle 16-vuotiaille sopimattomia ohjelmia ei esitetä ennen klo 21.00 (ns. vedenjakaja), ne merkitään K-tunnuksella ohjelmatietoihin ja niistä ilmoitetaan ennen ohjelman alkua ennakkokuulutuksella. Sopimuksessa luvataan myös kiinnittää huomiota ohjelmien uusintoihin ja ennakkomainoksiin. Yhtiöt laskivat ohjelmien luokittelussa käytettävän ikärajan 15 vuoteen kuvaohjelmien tarkastamista koskevan lain voimaantulon jälkeen.

Selvitystyön keskeiset tulokset

Viestintäviraston tekemästä selvityksestä käy ilmi, että alle 16-vuotiaiden lasten vanhemmat eivät tunne kovin hyvin edellä mainittuja, alan toimijoiden menettelytapoja lasten suojelemiseksi haitallisilta televisio-ohjelmilta. Erityisen huonosti vanhemmat osaavat nimetä spontaanisti klo 21 vedenjakajan ja ohjelmien ennakkokuulutukset. Tutkimus myös osoittaa, että vanhemmat toivovat televisioyhtiöiltä enemmän tietoa ohjelmien sisällöistä. Myös vedenjakajan myöhentämistä ja sen tarkempaa käyttöä toivotaan.

Lähes kaikissa EU-jäsenmaissa on käytössä vedenjakaja. Joissakin maissa se on porrastettu joko lasten iän tai ohjelmien haitallisuuden mukaan. Vedenjakaja on alunperin tarkoitettu liukuvaksi tarkoittaen sitä, ettei kaikkein haitallisimpia ohjelmia esitetä välittömästi vedenjakajan jälkeen. Tämä mainitaan erikseen Iso-Britannian ja Itävallan ohjeistuksissa. Ennakkokuulutukset ovat käytössä vain muutamassa EU-maassa ja ohjelman sisällöstä varoittavat tunnukset vaihtelevat paljon maittain ja jopa kanavittain.

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet vedenjakajan olevan tehokkain keino suojella lapsia haitallisilta ohjelmilta. Ennakkokuulutusten heikkoutena pidetään niiden sijoittumista liian lähelle haitallista ohjelmaa, jolloin vanhemmat eivät ehdi varautua asiaan tarpeeksi ajoissa. Sisältöä kuvaavia visuaalisia tunnuksia pidetään ennakkokuulutuksia parempina, mutta niiden heikkoutena saattaa puolestaan olla liiallinen monimutkaisuus. Sisältöjen sanallinen kuvailu voisi tällöin toimia parempana ratkaisuna.

Televisioyhtiöiden ehdotus uusista itsesääntelykeinoista

Selvitystyöstä saatujen tulosten johdosta Viestintävirasto pyysi valtakunnallisilta televisiotoiminnan harjoittajilta ehdotuksen uusista menettelytavoista, joilla voitaisiin tehostaa lasten suojelua haitallisilta televisio-ohjelmilta. Yhtiöt toimittivat virastolle 6.2.2004 päivätyn ehdotuksensa uudeksi sopimukseksi, jota virasto pyysi 25.2.2004 käydyssä neuvottelussa tarkentamaan.

15.3.2004 toimittamansa tarkennetun sopimuksen mukaisesti yhtiöt sitoutuvat muuttamaan haitallisten ohjelmien sijoittelua niin, että nykyisen kahtiajaon lapsille soveltuviin ja lapsille haitallisiin ohjelmiin sijasta käytetään kolmiportaista ikäluokittelua ja sitä vastaavaa vedenjakajan porrastusta seuraavasti:

- K-11 ohjelmia ei lähetetä arkisin ennen klo 17.00
- K-15 ohjelmia ei lähetetä ennen klo 21.00
- K-18 ohjelmia ei lähetetä ennen klo 23.00

Yhtiöt vastaavat itse ohjelmien luokittelusta, jossa ne voivat käyttää apuna Valtion elokuvatarkastamon ikärajaluookitusten perusteita. Ikäluokittelun ja porrastetun vedenjakajan lisäksi yhtiöt tiedottavat lapsille haitallisista ohjelmista lisäämällä ikärajatunnukset ja haitallisuuden perustelut ohjelmatietoihin, ohjelmia edeltäviin kuulutuksiin sekä ohjelmien ennakkomainoksiin. Lisäksi yhtiöt tiedottavat uusista menettelytavoista aktiivisesti eri viestintävälineiden kautta.

Näitä menettelytapoja sovelletaan kaikkiin televisio-ohjelmiin ja ne otetaan käyttöön kesäkauden 2004 alusta alkaen.

Viestintäviraston kannanotto

Viestintävirasto katsoo valtakunnallisten televisiotoiminnan harjoittajien esittämät ratkaisut uusiksi itsesääntelykeinoiksi tässä vaiheessa riittäviksi. Televisioyhtiöiden sopimuksesta ilmenevien aikarajojen lisäksi Viestintävirasto pitää kuitenkin tärkeänä, ettei pornografisia ohjelmia esitetä ennen klo 24.00.

Viestintävirasto seuraa jatkossa säännöllisesti uusien menettelytapojen noudattamista ja toimivuutta. Erityisesti klo 21.00 vedenjakajan toimivuuteen kiinnitetään huomiota ja tarvittaessa aikarajaa arvioidaan uudelleen. Lisäksi erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten haitallisuuden perustelut on esitetty ohjelmatiedoissa, ohjelmia edeltävissä kuulutuksissa ja ohjelmien ennakkomainoksissa.

Viestintävirasto soveltaa tulevissa televisio- ja radiotoimintaa koskevissa ratkaisuisaan televisioyhtiöiden 15.3.2004 päivätystä sopimuksesta ja tästä kannanotosta ilmeneviä periaatteita kaikkien kotimaisten televisio-toiminnan harjoittajien ohjelmistoihin.

Pääjohtaja

Rauni Hagman

Media-asiantuntija

Tiina Vainikainen

JAKELU

Yleisradio Oy
MTV Oy
Oy Ruutunelonen Ab

TIEDOKSI

Liikenne- ja viestintäministeriö
Subtv Oy
Suomen kaupallisten televisioiden liitto ry.
Kaapelitelevisioliitto
Opetusministeriö
Opetushallitus
Valtion elokuvatarkastamo
Mannerheimin lastensuojeluliitto
Pelastakaa Lapset ry.
Kuluttajavirasto